

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original article

ผลการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ของนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

เนตรนภา พรหมมา วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์)

พรพนา สมจิตร วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์)

แขนงวิชาสาธารณสุขศาสตร์ อนามัยชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

วันรับ: 13 ก.ค. 2560

วันแก้ไข: 19 พ.ย. 2561

วันตอบรับ: 29 พ.ย. 2561

บทคัดย่อ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจและผลการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนของนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ สาขานามัยชุมชน ชั้นปีที่ 4 จำนวน 450 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน 2560 ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มี GPA อยู่ในช่วง 2.01-2.50 มากที่สุด (ร้อยละ 45.40) โดยเฉลี่ยจำนวนนิสิต 4 คนต่อแหล่งฝึกมีความเหมาะสม เป็นแหล่งฝึกเดิมร้อยละ 65.30 และมีความพร้อมของที่พัก ร้อยละ 74.20 เกินครึ่งของแหล่งฝึกมีความเหมาะสมของการเป็นแหล่งฝึกงานในปีต่อไป แต่มีเพียงร้อยละ 1.80 เท่านั้นที่ไม่เหมาะสมและไม่ควรส่งนิสิตไปฝึกงานอีก ส่วนผลการเก็บ case ทั้ง 3 แผนกไม่ครบตามหลักสูตรกำหนด ซึ่งแผนกที่เก็บได้มากที่สุดคือแผนกผู้ป่วยนอก เวชปฏิบัติครอบครัว และแผนกห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉิน (ER) แต่อย่างไรก็ตาม แผนก ER เป็นแผนกที่นิสิตชื่นชอบมากที่สุดเนื่องจากที่เลี้ยงใจดีและสอนเข้าใจง่าย โดยภาพรวมความพึงพอใจระดับปานกลาง ประเด็นที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ “กฎระเบียบการฝึกงานเหมาะสม” (Mean=3.25, SD=0.557) และส่วนประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่ามีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ “ความเหมาะสมในการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกงานของหลักสูตร” (Mean=2.67, SD=0.664) ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย ควรมีการปรึกษาหารือ ทบทวนการฝึกงาน ทั้งที่เลี้ยงจากแหล่งฝึก อาจารย์ผู้นิเทศ อาจารย์ผู้สอน ตัวแทนนิสิตที่ผ่านการฝึกงานแล้ว เพื่อให้ได้รูปแบบการฝึกงานที่เหมาะสมทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ

คำสำคัญ: การฝึกงาน, วิชาชีพสาธารณสุขชุมชน, นิสิตสาธารณสุขศาสตร์

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่ใช่การศึกษาคัด บังคับแต่เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนชั้นสูง ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง (เช่น แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย วิศวกร นักบัญชี ฯลฯ) ควบคู่กันไปกับการ

พัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พันธกิจหลักที่สำคัญของ สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นชุมชน ปัญญาของสังคมที่เป็นพันธกิจที่ยอมรับในระดับสากลมี 4 ประการ คือ (1) การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนากำลังคนในระดับสูงให้กับ สังคม ประเทศชาติ (2)

การวิจัย เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ (3) การบริการทางวิชาการแก่สังคม เพื่อสร้างสรรค์จรรโลงให้สังคมเจริญก้าวหน้าและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม โดยใช้วิชาการชั้นสูงเป็นพื้นฐาน และ (4) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์แห่งชาติไทย⁽¹⁾ โดยคุณภาพของผู้เรียนนั้น นอกจากจะเกี่ยวกับองค์ประกอบในตัวผู้เรียนเอง เช่น ความพร้อม สติปัญญา เจตคติ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ แล้ว กระบวนการเรียนการสอนที่หลักสูตรจัดให้ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน วิธีการสอนโดยให้ผู้เรียนมีการลงมือปฏิบัติ เป็นวิธีสอนที่ให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน โดยการให้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นการสอนที่มุ่งให้เกิดการผสมผสานระหว่างทฤษฎีและภาคปฏิบัติ⁽²⁾

หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ เป็นการเรียนการสอน เพื่อให้ความรู้และเข้าใจศาสตร์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ทางด้านสาธารณสุข มีทักษะการปฏิบัติสามารถให้คำแนะนำให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค การบำบัดโรคเบื้องต้น และการฟื้นฟูสุขภาพตาม พรบ. วิชาชีพสาธารณสุขชุมชน มาตรา 3⁽³⁾ ซึ่งเป็นวิชาชีพที่กระทำต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค การตรวจประเมินและการบำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลให้ความช่วยเหลือผู้ป่วย การฟื้นฟูสภาพ การอาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยในชุมชนโดยนำหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ แต่ไม่รวมถึงการประกอบโรคศิลปะตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบโรคศิลปะ⁽⁴⁾

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพสาธารณสุขชุมชน เป็นรายวิชาหนึ่งที่ใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ โดยนิสิตต้องประมวลผลความรู้ในแขนงวิชาที่ศึกษาต่างๆ เช่น งานดูแลผู้ป่วยเบื้องต้น อนามัยครอบครัว อนามัยชุมชน งานระบาด การควบคุมและป้องกันโรค มาประยุกต์ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อให้สถานประกอบการ โรงพยาบาล หรือ

สถานที่แหล่งฝึกตรวจสอบความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของนิสิตว่ามีความรู้ความสามารถจริง หรือตรงกับขอบเขต และคุณภาพของวิชาชีพที่นิสิตต้องการหรือไม่ โดยสิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันในคุณสมบัติและคุณภาพที่เป็นรูปธรรมก็คือ ผลการฝึกปฏิบัติงานและความพึงพอใจของผู้เลี้ยงและสถานที่แหล่งฝึก ซึ่งในหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์นี้ ยังขาดข้อมูลพื้นฐานและงานวิจัยเพื่อมาสนับสนุนแนวทางการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ดังนั้นคณะผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ แขนงวิชาอนามัยชุมชน ซึ่งมีหน้าที่ในการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร ได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะทำการศึกษาในเรื่องผลการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนของนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งเป็นการประเมินจากแบบสอบถามและรูปเล่มรายงาน ทั้งนี้เพื่อนำผลการฝึกงานที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตร และพัฒนาการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนต่อไป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจและผลการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนของนิสิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ระหว่างในช่วงเดือนมีนาคม ถึงเมษายน 2560 ประชากรเป็นนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 800 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรกรณีทราบกลุ่มประชากร Yamane T⁽⁵⁾ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มอย่างมีระบบ (systematic random sampling) โดยเรียงลำดับรายชื่อ นิสิตตามรหัส นิสิต สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากคนแรก แล้วเลือก

คนถัดไปห่างกันทุก ๆ 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมีลักษณะคำถามทั้งแบบเลือกตอบและแบบเติมคำในช่วงว่าง โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับ มคอ.4 รายวิชาการฝึกงานวิชาชีพ และคู่มือการฝึกปฏิบัติงานของนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ ปีการศึกษา 2559 แบ่งแบบสอบถามเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านลักษณะประชากร ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการฝึกงานวิชาชีพ สาธารณสุขชุมชน มีประเด็นกระบวนการฝึกงานจำนวน 11 ข้อ โดยแบ่งลักษณะความคิดเห็นเป็น 4 ระดับ (1-4) คือ น้อยที่สุด (1) น้อย (2) มาก (3) และมากที่สุด (4) หากเห็นด้วยต่อกระบวนการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ระดับมากกับมากที่สุด แสดงว่ามีความพึงพอใจต่อกระบวนการฝึกงานมากและมากที่สุด และเห็นด้วยต่อกระบวนการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ระดับน้อยกับน้อยที่สุด แสดงว่ามีความพึงพอใจต่อกระบวนการฝึกงานน้อยและน้อยที่สุด ส่วนที่ 3 การฝึกงานแผนกผู้ป่วยนอก (OPD) ส่วนที่ 4 การฝึกงานแผนกห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉิน (ER) และส่วนที่ 5 การฝึกงานแผนกเวชปฏิบัติครอบครัว การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ อนามัยชุมชน จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และนำแบบสอบถามทดลองใช้กับนิสิตนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 ราย วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอน-บาค ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน เท่ากับ 0.82

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน 2560 โดยวิธีการส่งแบบสอบถามทางจดหมาย หรือสื่อออนไลน์ เช่น อีเมล Facebook โดยในการตอบแบบสอบถามจะไม่มีภาระบุชื่อผู้ตอบ หรือการยืนยันตัวบุคคลได้เพื่อไม่ให้ทราบว่าเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อเก็บข้อมูลครบถ้วน

แล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล แล้วใส่รหัส ID ก่อนนำวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 87.30) มี GPA อยู่ในช่วง 2.01-2.50 มากที่สุด (ร้อยละ 45.40) จำนวนนิสิตที่ฝึกงานต่อแหล่งฝึกโดยเฉลี่ยประมาณ 4 คน ซึ่งจำนวนนิสิตกับจำนวนแหล่งฝึกเหมาะสมร้อยละ 90.40 นิสิตพักอยู่ภายใน รพ. ร้อยละ 74.20 ค่าใช้จ่ายที่พักเฉลี่ย 1,880 บาท ต่อเดือน ร้อยละ 65.30 เป็นแหล่งฝึกที่เคยรับนิสิตสาธารณสุขศาสตร์มาแล้ว กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งหนึ่ง แสดงความคิดเห็นว่า แหล่งฝึกและพี่เลี้ยง มีความเหมาะสม (ร้อยละ 53.10) รองลงมาเหมาะสมมากที่สุด (ร้อยละ 45.10) และมีเพียง ร้อยละ 1.80 เท่านั้นที่ไม่เหมาะสมและไม่ควรส่งนิสิตไปฝึกงานอีก ส่วนแผนกที่นิสิตฝึกงาน มีชื่นชอบมากที่สุด คือ แผนก ER (ร้อยละ 54.40) รองลงมาเป็นแผนกเวชปฏิบัติครอบครัว (ร้อยละ 33.20) และชื่นชอบแผนก OPD น้อยที่สุด (ร้อยละ 12.40) สาเหตุส่วนใหญ่ที่นิสิตชื่นชอบแหล่งฝึกงานเนื่องจากพี่เลี้ยงใจดีและพี่เลี้ยงสอนเข้าใจง่าย (ร้อยละ 46.90 และ 45.70 ตามลำดับ) (ตารางที่ 1)

ความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน พบว่า ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่ามีความพึงพอใจมากที่สุด คือ “กฎระเบียบการฝึกงานเหมาะสม” (Mean=3.25, SD=0.557) เห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 30.40 เห็นด้วยมาก ร้อยละ 65.40 เห็นด้วยน้อย ร้อยละ 3.30 และมีเพียงร้อยละ 0.90 ที่เห็นด้วยน้อยที่สุด ประเด็นรองลงมา คือ “ทราบวัตถุประสงค์ของการฝึกงาน” (Mean=3.17, SD=0.511) เห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 22.70 เห็นด้วยมาก

ร้อยละ 71.80 เห็นด้วยน้อย ร้อยละ 5.30 และมีเพียง ร้อยละ 0.20 ที่เห็นด้วยน้อยที่สุด ถัดไปเป็นประเด็น “การประเมินผลการฝึกของครูพี่เลี้ยงเหมาะสม” (Mean= 3.11, SD=0. 546) เห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 20.00 เห็นด้วยมาก ร้อยละ 71.80 เห็นด้วยน้อย ร้อยละ 7.30 และมีเพียงร้อยละ 0.90 ที่เห็นด้วยน้อยที่สุด ส่วนประเด็น ที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่ามีความพึงพอใจน้อย

ที่สุด คือ “หลักสูตรมีการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกงาน” (Mean=2.67, SD=0. 664) เห็นด้วยมากที่สุดเพียง ร้อยละ 8.00 เห็นด้วยมากที่สุดร้อยละ 53.80 มากกว่า 1 ใน 3 เห็นด้วยน้อย (ร้อยละ 35.30) และเห็นด้วยน้อยที่สุด มีถึงร้อยละ 2.90 ดังแสดงในตารางที่ 2 โดยรวมค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ เท่ากับ 2.94 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.348 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด

ตารางที่ 1 ข้อมูลด้านลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างที่ฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขศาสตร แขนงวิชานามัยชุมชน ปี 2559 (n=450)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ			ค่าใช้จ่ายที่พักต่อเดือน (บาท)		
ชาย	57	12.70	ไม่มี	277	61.60
หญิง	393	87.30	มี (n=165)	173	38.40
GPA (n=377)			น้อยกว่า 1,000	62	37.60
1.00-2.00	16	4.20	1,000-2,000	38	23.00
2.01-2.50	171	45.40	2,001-3,000	41	24.80
2.51-3.00	150	39.80	มากกว่า 3,000	24	14.50
3.01-4.00	40	10.60	Mean=1,880, SD=1,445, Min=70, Max=6,000		
Mean=2.54, SD=0.356, Min=1.79, Max=3.75			ประสบการณ์การเป็นแหล่งฝึกงาน		
จำนวนนิสิตที่ไปฝึกงาน			แหล่งเก่า	294	65.30
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	281	62.40	แหล่งใหม่	156	34.70
มากกว่า 4 คน	169	37.60	แหล่งฝึกและพี่เลี้ยงโดยภาพรวม		
ความเหมาะสมของจำนวนนิสิตกับแหล่งฝึก			เหมาะสม มากที่สุด	203	45.10
ไม่เหมาะสม	43	9.60	เหมาะสม	239	53.10
เหมาะสม	407	90.40	ไม่เหมาะสม และไม่ควรถูกส่งไปอีก	8	1.80
ที่พัก			แผนกที่นิสิตฝึกงาน ชื่นชอบมากที่สุด		
พักอยู่ในโรงพยาบาล	334	74.20	OPD	56	12.40
หาเช่าเอง	116	25.80	ER	245	54.40
			เวชปฏิบัติครอบครัว	149	33.20
			เหตุผลที่ชื่นชอบแผนกที่ฝึกงาน (n=429)		
			พี่เลี้ยงใจดี	201	46.90
			พี่เลี้ยงวัยใกล้เคียงกับนิสิต	21	4.80
			พี่เลี้ยงหน้าตาดี	11	2.60
			พี่เลี้ยงสอนเข้าใจง่าย	196	45.70

เท่ากับ 4 และต่ำสุด เท่ากับ 1.82 เมื่อแบ่งระดับความพึงพอใจ เกณฑ์การแบ่งระดับความพึงพอใจ ใช้วิธี rating scale เป็น 3 ระดับ ได้ความกว้างอันตรภาคชั้นเท่ากับ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจระดับปานกลาง มากที่สุด (ร้อยละ 69.30) รองลงมาเป็น ระดับมาก (ร้อยละ 30.00) และมีระดับความพึงพอใจในระดับน้อยเพียงแค่อ้อยละ 0.70 เท่านั้น ดังแสดงในตารางที่ 3

การฝึกงานแผนก OPD พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างสามารถเก็บ case ครบ (ร้อยละ 79.30) ซึ่ง 10 โรคแรก (เรียงตามลำดับ) ได้แก่ common cold (ร้อยละ 10.50),

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อกระบวนการฝึกงานของนิสิต จำแนกตามรายชื่อ (n=450)

ประเด็น	มากที่สุด		มาก		น้อย		น้อยที่สุด		Mean	SD
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. ทราบวัตถุประสงค์ของการฝึกงาน	102	22.70	323	71.80	24	5.30	1	0.20	3.17	0.511
2. ความเข้าใจและรู้รายละเอียดคู่มือการฝึกงาน	56	12.40	319	70.90	70	15.60	5	1.10	2.95	0.568
3. หลักสูตรมีการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกงานเหมาะสม	36	8.00	242	53.80	159	35.30	13	2.90	2.67	0.664
4. การเตรียมตัว หาข้อมูล ความพร้อมก่อนฝึกงานอย่างเหมาะสม	35	7.80	282	62.70	129	28.60	4	0.90	2.77	0.951
5. การจัดนิสิตลงฝึกงานตามแหล่งฝึกต่าง ๆ	104	23.10	257	57.10	78	17.30	11	2.50	3.01	0.709
6. ระยะเวลาการฝึกงานเหมาะสม	53	11.80	251	55.80	131	29.10	15	3.30	2.76	0.697
7. ระยะเวลาและการเข้าניתศงานของอาจารย์เหมาะสม	48	10.70	294	65.30	94	20.90	14	3.10	2.84	0.643
8. การนำเสนอผลการฝึกงานของนิสิตเหมาะสม	62	13.80	340	75.60	47	10.40	1	0.20	3.03	0.501
9. ขอบเขต กำหนด รูปแบบ การส่งงานของนิสิต เหมาะสม	53	11.80	288	64.00	97	21.60	12	2.60	2.85	0.647
10. การประเมินผลการฝึกของครูพี่เลี้ยงเหมาะสม	90	20.00	323	71.80	33	7.30	4	0.90	3.11	0.546
11. กฎระเบียบการฝึกงานเหมาะสม	137	30.40	294	65.40	15	3.30	4	0.90	3.25	0.557

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อกระบวนการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขศาสตร์ (n=450)

ระดับความพึงพอใจ		จำนวน	ร้อยละ
มาก	(Mean=3.01-4.00)	135	30.00
ปานกลาง	(Mean=2.01-3.00)	312	69.30
น้อย	(Mean=1.00-2.00)	3	0.70
Mean=2.94, SD=0.348, Min=1.82, Max=4			

diarrhea (ร้อยละ 7.90), hypertension (HT) (ร้อยละ 7.10), dizziness (ร้อยละ 6.20), diabetes mellitus (DM) (ร้อยละ 6.10), dyspepsia (ร้อยละ 6.10), tonsillitis (ร้อยละ 5.80), food poisoning (ร้อยละ 5.00), dengue fever (ร้อยละ 4.80) และ pneumonia (ร้อยละ 4.20) โดยยา 10 ชนิดแรก (เรียงตามลำดับ) ที่นิสิตสั่งจ่ายและให้การรักษาเบื้องต้นในแผนกนี้ ได้แก่ paracetamol (ร้อยละ 13.50), amoxicillin (ร้อยละ 10.70) chlorpheniramine maleate (CPM) (ร้อยละ 9.70), oral rehydration salts (ORS) (ร้อยละ 9.10) ibuprofen (ร้อยละ 7.40), diclofenec (ร้อยละ 6.20) dimenhydrinate (ร้อยละ 4.60) aspirin (ร้อยละ 4.40), bromhexine (ร้อยละ 4.38) และ norfloxacin (ร้อยละ 3.10) ส่วนความต้องการของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้อาจารย์สอนเพิ่มเติม มีเนื้อหาทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ การวัดสัญญาณชีพ (vital signs - V/S) การซักประวัติ การตรวจร่างกาย การวินิจฉัยโรค ยาและขนาดยา การให้คำแนะนำ และการเขียน case โดยพบว่า อันดับที่ 1 การวินิจฉัยโรค (ร้อยละ 28.70) อันดับที่ 2 การตรวจร่างกาย (ร้อยละ 24.80) และอันดับที่ 3 ยาและขนาดยา (ร้อยละ 22.70)

การฝึกงานแผนก ER พบว่า เกินครึ่งที่เสี่ยงในแหล่งฝึกยินยอมให้นิสิตทำหัตถการทุกอย่าง (ร้อยละ 54.20) มีเพียง ร้อยละ 4.20 ที่แหล่งฝึกไม่ยินยอมให้นิสิตทำหัตถการเลย ซึ่งประกอบด้วยหัตถการ เย็บแผล การช่วยฟื้นคืนชีพ (CPR) และทำแผล (ร้อยละ 57.90, 31.60 และ 10.50 ตามลำดับ) กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถเก็บ case ได้ครบ มีสูงถึง ร้อยละ 61.10 โดยหัตถการที่ไม่สามารถเก็บ case ได้มากที่สุด คือ เย็บแผล พอๆ กับ CPR (ร้อยละ 29.50 และ 29.10 ตามลำดับ) รองลงมาเป็น แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก (ร้อยละ 15.30) และพันผ้า (ร้อยละ 12.40) แต่แหล่งฝึกที่กลุ่มตัวอย่างไปฝึกงานกว่า 443 ราย ให้ฝึกหัตถการอื่นๆ เพิ่มเติม ได้แก่ พันยา (ร้อยละ 10.50) oxygen set (ร้อยละ 10.30), EKG (ร้อยละ 10.20), เจาะ dextrostix (DTX) (ร้อยละ 9.70) ล้างตา และ scrub wound (ร้อยละ 9.20) อุปกรณ์/คำศัพท์

ทางการแพทย์ (ร้อยละ 7.00) on/off IV (ร้อยละ 5.70) oxygen cannula (ร้อยละ 5.60) เจาะเลือดทางหลอดเลือดดำ (ร้อยละ 5.30) ส่วนหัตถการอื่นๆ ที่กลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติการฝึกน้อยกว่าร้อยละ 5.00 ได้แก่ on IV lock, incision and drain (I/D), nasogastric tube, ฉีด Tetanus toxoid (T/T) และ tepid sponge และมีบางแหล่งฝึกที่นิสิตสามารถเก็บ case ได้เกินจำนวนที่ทางหลักสูตรกำหนด โดยพบว่า 1 ใน 4 จะเป็นหัตถการทำแผลและฉีดยา (ร้อยละ 26.00 และ 24.20 ตามลำดับ) มีเย็บแผล ร้อยละ 6.80 ตัดไหม ร้อยละ 5.70 แมลง สัตว์ กัด ต่อย ร้อยละ 5.20 และ CPR ร้อยละ 2.70 ส่วนยา 10 ชนิดแรก ที่นิสิตสั่งจ่ายและให้การรักษาเบื้องต้นในแผนกนี้ (เรียงตามลำดับ) ได้แก่ paracetamol (ร้อยละ 19.40), diclofenac (ร้อยละ 14.10) tetanus toxoid (ร้อยละ 11.30) normal saline solution (ร้อยละ 11.00), CPM (ร้อยละ 10.80) dimenhydrinate (ร้อยละ 10.40), dopamine (ร้อยละ 5.00) วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า (ร้อยละ 4.50) ampicillin (ร้อยละ 3.40) และ hyosine (ร้อยละ 2.80) ส่วนความต้องการของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้อาจารย์สอนเพิ่มเติม มีเนื้อหาทั้งหมด 8 เรื่อง ได้แก่ การทำแผล การเย็บแผล การตัดไหม การฉีดยา การพันผ้า อุปกรณ์และศัพท์แพทย์ แมลง สัตว์ กัด ต่อย และ CPR โดยพบว่า อันดับที่ 1 คือ อุปกรณ์และศัพท์แพทย์ (ร้อยละ 62.40) อันดับที่ 2 คือ การเย็บแผล (ร้อยละ 33.20) และอันดับที่ 3 เป็นเนื้อหาการฉีดยา (ร้อยละ 25.20)

การฝึกงานแผนกเวชปฏิบัติครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถเก็บ case ครบตามที่หลักสูตรกำหนด ร้อยละ 64.40 ซึ่ง case ที่ไม่สามารถเก็บได้ครบ (เรียงตามลำดับ) ได้แก่ Pap smear หรือ breast cancer (ร้อยละ 23.10) การฝากครรภ์ (ร้อยละ 20.00) การวางแผนครอบครัว (ร้อยละ 18.80) การสอบสวนโรค (ร้อยละ 16.30) home health care กับคลินิกสุขภาพเด็กดี (ร้อยละ 9.40) และ health education (ร้อยละ 3.10) และความต้องการของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้อาจารย์สอนเพิ่ม

เดิม มีเนื้อหาทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ คลินิกสุขภาพเด็กดี การวางแผนครอบครัว การฝากครรภ์ home health care, health education, การสอบสวนโรค และ Pap smear หรือ Breast cancer โดยพบว่า อันดับที่ 1 คือ การฝากครรภ์ (ร้อยละ 34.50) อันดับที่ 2 คือ Pap smear หรือ breast cancer (ร้อยละ 28.00) และ อันดับที่ 3 คือ home health care (ร้อยละ 17.70)

สรุป

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ร้อยละ 69.30 มีความคิดเห็นตรงกับกระบวนการฝึกงานวิชาชีพ สาธารณสุขศาสตร์ ด้านกฎระเบียบการฝึกงาน ด้านวัตถุประสงค์ของการฝึกงานและด้านการประเมินผลการฝึกของครูพี่เลี้ยงเหมาะสม ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่ามีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ด้านหลักสูตรมีการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกงานเหมาะสม ผลการฝึกงาน พบว่า นิสิตเก็บ case ครบ มากที่สุด จากการฝึกงานแผนก OPD รองลงมาเป็นเวชปฏิบัติ ครอบครัว และแผนก ER (ร้อยละ 79.30, 64.40 และ 61.10 ตามลำดับ) โดย 10 โรคแรกในแผนก OPD ได้แก่ common cold, diarrhea, hypertension, dizziness, diabetes mellitus, dyspepsia, tonsillitis, food poisoning, dengue fever และ pneumonia ส่วนยา 10 ชนิดแรกที่นิสิตสั่งจ่าย และให้การรักษาเบื้องต้นในแผนกนี้ได้แก่ paracetamol, amoxicillin, CPM, ORS, ibuprofen, diclofenec, dimenhydrinate, aspirin, bromhexine และ norfloxacin ส่วนลำดับความสำคัญของเนื้อหาการฝึกงานแผนก OPD เพื่อต้องการให้อาจารย์สอนเพิ่มเติม อันดับแรกคือ การวินิจฉัยโรค ในการฝึกงานแผนก ER พบว่า เกินครึ่งของแหล่งฝึกให้นิสิตทำหัตถการทุกอย่าง โดยพบว่า 1 ใน 4 จะเป็นหัตถการทำแผลและฉีดยา ส่วนยา 10 ชนิดแรกที่นิสิตสั่งจ่ายและให้การรักษาเบื้องต้นในแผนก ได้แก่ paracetamol, diclofenec, tetanus toxoid, normal saline solution, CPM, dimenhydrinate, dopamine, วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า ampicillin และ hyosine สิ่งที่ต้องการให้

หลักสูตรเพิ่มเติมคือ อุปกรณ์และศัพท์แพทย์ ส่วนผลการฝึกในแผนกเวชปฏิบัติครอบครัว นิสิตเก็บ case ได้ครบ และมากกว่าอีก 2 แผนก และเนื้อหาที่นิสิตต้องการให้อาจารย์สอนเพิ่มเติมมากที่สุด คือ ANC

วิจารณ์

การเก็บ case ของนิสิต เมื่อพิจารณาจากแหล่งฝึกที่รับนิสิตจำนวน 4 คน ต่อแหล่งฝึกนั้น พบว่า การทำหัตถการต่างๆ ได้ครบมากกว่า แหล่งฝึกที่รับนิสิตจำนวนมากกว่า 4 คน โดยจำนวนนิสิตมีผลต่อการดูแลของพี่เลี้ยงประจำแหล่งฝึก สอดคล้องกับศึกษาของสุกิจ ทองพิลา⁽⁶⁾ ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคของการฝึกงานของนิสิตคือ การควบคุมดูแลนิสิตไม่เพียงพอ และปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ นิสิตไม่มีการเตรียมพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติ ซึ่งก็ตรงกับความคิดเห็นต่อกระบวนการฝึกงานในการศึกษาครั้งนี้ โดยพบว่า ความเหมาะสมของการเตรียมตัว การหาข้อมูล ความพร้อมก่อนฝึกงานของนิสิตอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 28.60 และสิ่งที่นิสิตคิดเห็นว่าเหมาะสมน้อยที่สุดคือ การเตรียมความพร้อมก่อนฝึกงานของหลักสูตร (ร้อยละ 35.30) แต่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของการฝึกงาน นิสิตต้องมีปัจจัยอื่นๆ เช่น กฎระเบียบการฝึกงาน การรับทราบวัตถุประสงค์ และการประเมินผลจากแหล่งฝึกและอาจารย์นิเทศ โดยพบว่า นิสิตที่ฝึกงานและผ่านการประเมินการฝึกงานจะรับรู้และเข้าใจถึงกฎระเบียบการฝึกงานและวัตถุประสงค์ในการฝึกงาน เรียนรู้บทบาทนักวิชาการสาธารณสุข มีความชื่นชอบและมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพตามวิชาชีพของตน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเสกสรร ทองดีและคณะ⁽⁷⁾ พบว่า ปัจจัยภายในตัวบุคคลมีผลต่อการเรียนของนิสิตคือ ความชื่นชอบสาขาวิชาและความมุ่งมั่นเพื่อนำไปประกอบอาชีพ

ผลการฝึกงานแผนก OPD, ER และเวชปฏิบัติครอบครัว มีเนื้อหาครอบคลุมตาม มคอ.4 ของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหลักของนักวิชาการสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานตาม มาตรา 3 วิชาชีพสาธารณสุขชุมชน⁽⁴⁾ และ

ผลการศึกษาของอรรณพ สนธิไชย⁽⁸⁾ โดยมีรูปแบบการฝึกงาน ได้แก่ การตรวจประเมินและบำบัดโรคเบื้องต้น การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค ฟันฟูสุขภาพ แต่สิ่งที่ไม่ปรากฏในการฝึกงานครั้งนี้ คือการคุ้มครองผู้บริโภค และงานอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการฝึกงานของหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ สาขาอนามัยชุมชน ได้แบ่งการฝึกงานเป็น 2 ส่วน คือ ภาค-โรงพยาบาลและภาคโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ชุมชน) ดังนั้นการฝึกการคุ้มครองผู้บริโภค และงานอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม จึงอยู่ในส่วนภาคโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ชุมชน) ส่วนผลการเก็บ case ที่ได้มากที่สุดเป็นแผนก OPD, เวชปฏิบัติครอบครัว และแผนก ER ตามลำดับ การเก็บ case ในแผนก OPD มากกว่า อาจเป็นเพราะผู้ป่วยที่เป็นโรคทั่วไปจะมาใช้บริการในช่วงเวลาทำการ ซึ่งมีผู้ป่วยจำนวนมากทำให้นิสิตสามารถเก็บ case มากกว่าแผนกอื่น ๆ แต่ในแผนก ER โดยปกติในช่วงเวลาทำการ (เวรเช้า เวลา 08.00-16.00 น.) มีจำนวนผู้ป่วยน้อย และส่วนใหญ่เป็นการทำหัตถการล้างแผล ส่วนหัตถการอื่นๆ ผู้ป่วยมักจะเป็น case อุบัติเหตุ โดยจำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาในเวรบ่าย(16.00-24.00 น.) มากที่สุด รองลงมาเป็นเวรดึก(24.00-08.00 น.)⁽⁹⁾ ซึ่งไม่ตรงกับช่วงเวลาที่นิสิตขึ้นปฏิบัติงาน

ข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากเป็นวิจัยเชิงสำรวจ ดังนั้นการนำผลการศึกษาไปใช้ อาจจะใช้ได้เฉพาะกับนิสิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์เท่านั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1. จำนวนที่นิสิตฝึกงานต่อแหล่งฝึก ควรไม่เกิน 4 คน
2. นิสิตที่ฝึกงานของแต่ละแผนกไม่สามารถเก็บ case ได้ครบตามจำนวนที่หลักสูตรกำหนด ควรมีการปรึกษาหารือ ทบทวนการฝึกงาน ทั้งที่เลี้ยงจากแหล่งฝึก อาจารย์ ผู้นิเทศ อาจารย์ผู้สอน ตัวแทนนิสิตที่ผ่านการฝึกงานแล้ว เพื่อให้ได้รูปแบบการฝึกงานที่เหมาะสมทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ

3. กระบวนการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน เรื่องที่ต้องคงไว้และใช้เป็นแบบอย่างให้กับการฝึกงานรุ่นต่อไป คือ ภาวะเทียบการฝึกงาน แต่ส่วนที่ต้องปรับปรุงเพิ่มเติมคือ การเตรียมความพร้อมก่อนฝึกงาน เช่น การเพิ่มระยะเวลา การสอบประเมินผล และการละลายพฤติกรรมให้กับนิสิตที่จะไปฝึกงานในกลุ่มเดียวกัน

4. เน้นการเรียนการสอนเชิงปฏิบัติ ปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาในรายวิชาที่เกี่ยวข้องของหลักสูตร เช่น การวินิจฉัยโรค การตรวจร่างกาย การเย็บแผล การฉีดยา อุปกรณ์และศัพท์แพทย์ เพิ่มในรายวิชาการดูแลผู้ป่วยและปฐมพยาบาลเบื้องต้น การช้ำยาและขนาดยา เพิ่มเติมในรายวิชาเภสัชวิทยาเบื้องต้น ส่วนเรื่อง ANC และ Pap smear or Breast cancer เพิ่มเติมในรายวิชาอนามัยครอบครัว และ home health care อาจเพิ่มเติมในรายวิชาพฤติกรรม สุขศึกษา การควบคุมป้องกันโรค และวิชาอนามัยชุมชน

5. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการฝึกงานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ในโรงพยาบาลชุมชนที่รับนิสิตฝึกงานและไม่รับนิสิตฝึกงานในปีถัดไป เพื่อทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่จัดสรรและสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยครั้งนี้ ตลอดจน ขอขอบคุณอาจารย์และนิสิตสาธารณสุขศาสตร์ สาขาอนามัยชุมชน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. เรณูมาศ มาอุ่น. การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้ 2559; 9:169-76.

2. สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยราชธานี. คู่มือแนวปฏิบัติที่ดี เทคนิควิธีการสอนในระดับอุดมศึกษา. อุบลราชธานี: สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยราชธานี; 2557.
3. คณะวิจัยสภาคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์แห่งประเทศไทย, และคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (ร่าง) โครงสร้างมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรี สาขาสารณสุขศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 1 มี.ค. 2560]. แหล่งข้อมูล: http://www.ph.mahidol.ac.th/ed/TQF/grad_24Dec_58.pdf
4. พระราชบัญญัติสาธารณสุขชุมชน พ.ศ. 2556. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 130 ตอนที่ 118ก (ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2556).
5. Yamane T. Statistics: an introductory analysis, 2nd Ed., New York: Harper and Row; 1967.
6. สุกิจ ทองพิลา. ความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพประจำแหล่งฝึกภาคปฏิบัติต่อสมรรถนะของนิสิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพรัตน์วชิระ. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2552;3:35-9.
7. เสกสรร ทองดี, น้ำเงิน จันทรมณี. ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2557;33:267-77.
8. อรรณพ สนธิไชย. การพัฒนารูปแบบเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์ให้บริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ณ บ้านเกิดของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้ 2559;3:174-89.
9. สිරง ปรีชานนท์, วีรภัทร ตั้งจักรวรานนท์, พีรธัช ศักดิ์อุดม-ไชย, วิชญ์พล อังคณาภิวัฒน์, กมลวัฒน์ สุขสุเมฆ, จิตรลดา ลิ่มจินดาพรุ. การจัดอัตรากำลังพยาบาลในแผนกฉุกเฉินกรณีศึกษาแผนกฉุกเฉินโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. วารสารไทยการวิจัยดำเนินงาน 2558;3:1-2.

Abstract: Professional Training of Public Health Students in School of Medicine, University of Phayao

Natnapa Promma, M.Sc. (Public Health); Pornpana Somjit, M.Sc. (Public Health)

Community Health Division, Department of Public Health, School of Medicine, University of Phayao, Thailand

Journal of Health Science 2019;28:346-55.

The objective of this study was to explore the satisfaction and effects of professional training among 4th year public health students in the Community Health Division, School of Medicine, University of Phayao. It was conducted as a cross sectional survey over the study period from March to April 2017. A total of 450 students were randomly selected to participate in the study. A set of questionnaire was used for data collection; and the data were analyzed by using percentage, mean and standard deviation. The results showed that most of the participants were female, 87.30%; and majority of them had GPA between 2.01 to 2.50 (45.40%). The suitable number of students at each training hospital was 4. Around 65.30% of the hospitals were original training sites; and accommodations were available in 74.20% of the sites. More than half of the hospitals were suitable for continuing internship training whereas 1.80% were considered unsuitable and should be discontinued. Generally, case collection assignment did not meet the requirement set in the curriculum. The highest case collection outcomes were observed in the outpatient department, family medicine clinic and emergency room department (ER), respectively. However, the ER department was the most favorite unit among the students due to the kindness of the trainers and the easily understandable teaching methods. Overall training satisfaction was at moderate level. The most satisfying topic was “proper apprenticeship rule” (Mean=3.25, SD=0.557); and the least satisfying one was “suitability for pre-internship preparation” (Mean=2.67, SD=0.664). Thus, it is recommended that consultations, meetings and reviews on internship should be conducted among trainers from the training sites, supervisors, teachers and representative of students who have already finished the internship in order to obtain appropriate qualitative and quantitative training model.

Keywords: professional training, public health professional, public health students